

تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی پلیس و امنیت عمومی (میزان بروز جرایم)

دکتر بهرام بیات^۱

تاریخ دریافت: ۸۷/۱۲/۲۲

تاریخ پذیرش: ۸۹/۱۱/۱۰

چکیده

سرمایه اجتماعی برای پلیس به عنوان ظرفیت و قابلیت مشارکت مردم در توسعه نظم و امنیت عمومی از سال‌ها پیش تاکنون توجه نظریه‌پردازان علوم اجتماعی را به خود جلب کرده است. در مقاله حاضر با توجه به نظریه‌های سرمایه اجتماعی از یک سو و نظریه‌های آسیب‌های اجتماعی از سوی دیگر، مدل نظری استخراج و با تدوین فرضیه‌های تحقیق به آزمون آنها پرداخته شد. روش مطالعه از نوع پیمایشی و واحد تحلیل فرد است که جامعه آماری آن تمام افراد بالای ۱۸ سال ساکن شهر تهران‌اند. حجم نمونه ۶۰۰ نفر بود که با توجه به دست نیافتن به برخی داده‌ها در فرایند جمع‌آوری اطلاعات به ۵۸۷ نفر تقلیل یافت. سرمایه اجتماعی پلیس در این تحقیق با سه بعد آگاهی، اعتماد و مشارکت عملیاتی شد و برای امنیت عمومی شاخص میزان بروز جرایم مدنظر قرار گرفت. پایایی روایی داده‌ها از طریق تحلیل عاملی و آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت.

نتایج حاصل از تحقیق حکایت از آن دارد که بین سرمایه اجتماعی پلیس با امنیت عمومی همبستگی معادل $r = 0/17$ وجود دارد. از میان ابعاد سه‌گانه سرمایه اجتماعی مورد بررسی در این تحقیق، دو بعد اعتماد پلیس و مشارکت با پلیس اثر مثبت و معنادار قوی روی امنیت اجتماعی دارد. همچنین بعد آگاهی از فعالیت‌های پلیس نیز بر امنیت عمومی تأثیر دارد و در کل، میزان سرمایه اجتماعی پلیس بر امنیت عمومی تأثیرگذار است.

کلید واژه‌ها

سرمایه اجتماعی / امنیت عمومی / آگاهی / مشارکت / اعتماد

۱- جانشین معاونت اجتماعی ناجا و استادیار دانشگاه عالی دفاع ملی.

۱. بیان مسئله

سرمایه اجتماعی ویژگی و خاصیت ساختار اجتماعی است که برای افراد و سازمان‌های مالک آن زمینه‌ای را فراهم می‌کند تا موانع و مشکلات فراروی خود را با کاهش هزینه تعاملات برطرف کنند. مفهوم سرمایه اجتماعی در حوزه سازمان‌ها به ویژه در حوزه پلیس با مفهوم «پلیس جامعه‌محور» یا «پلیس مشارکت‌گرا» ارتباط تنگاتنگی پیدا کرده و در دوره‌های جدید، تئوری‌های پلیسی به مفهوم کانونی تبدیل شده است. در حوزه اندیشمندی و مطالعات جدید امنیتی با طرح مفهوم «امنیت اجتماعی شده» کسانی چون باری بوزان، اولی ویور و ... بر این پیش‌فرض اساسی تأکید کرده‌اند که توسعه نظم و امنیت عمومی پلیس در شرایط جدید در گرو میزان سرمایه اجتماعی پلیس است و پلیس به هر اندازه که بتواند با جلب اعتماد افراد جامعه و مشارکت دادن آنها در حوزه تولید، حفظ و بازتولید زمینه‌ها و بسترهای نظم و امنیت عمومی سرمایه‌گذاری کند به همان اندازه در مأموریت‌های خود موفق خواهد بود.

با توجه به اهمیت سرمایه اجتماعی برای پلیس، واقعیت‌های عینی نشان می‌دهد که با وجود اقدامات اساسی نیروی انتظامی در طی سال‌های اخیر برای توسعه رویکرد جامعه‌محوری در جامعه، هنوز میزان مشارکت شهروندان با پلیس در نقطه مطلوب قرار ندارد و حتی در مواردی برخی نشانه‌ها و قراین اجتماعی حاکی از ضعف سرمایه اجتماعی پلیس است. به نظر می‌رسد در شرایط اجتماعی حاضر، ضعف در سرمایه اجتماعی پلیس از یک سو در ضعف سرمایه اجتماعی جامعه قرار دارد و از سوی دیگر بر این اساس استوار است که پلیس آنچنان که بایسته است نتوانسته در جامعه نسبت به نقش و جایگاه خود شناخت و آگاهی

لازم را برای افکار عمومی ارائه کند و در این بستر اقدام های اعتمادساز به ویژه در حوزه رفتاری و ساختاری نهادینه نشده در نتیجه این دو عنصر (آگاهی و اعتماد) میزان اقبال به مشارکت با پلیس در شرایط قابل قبولی قرار ندارد. لذا در این تحقیق، جهت گیری اصلی براین اساس مبتنی است که میزان سرمایه اجتماعی پلیس در ابعاد سه گانه آگاهی، اعتماد و مشارکت در چه وضعیتی قرار دارد و این شرایط در نگرش افراد به وضعیت امنیت عمومی با شاخص میزان ارزیابی افراد از بروز جرایم چه تأثیری می تواند داشته باشد. بر این مبنا ضعف سرمایه اجتماعی پلیس یعنی ضعف آگاهی، اعتماد و تمایل مردم به مشارکت با پلیس می تواند اختلالاتی را برای نظم و امنیت عمومی ایجاد کند. در زمینه سرمایه اجتماعی تحقیقات مختلفی در داخل و خارج از کشور انجام گرفته است که در زیر برای نمونه به برخی از آنها به تفکیک تحقیقات داخلی و خارجی، اشاره می شود.

۲. پیشینه تحقیق

۱. گسترده ترین بررسی برای سنجش سطح سرمایه اجتماعی در کشور در پروژه ملی «ارزش ها و نگرش های ایرانیان» صورت گرفته است که این پیمایش در دو دوره در سال های ۱۳۷۹ و ۱۳۸۲ صورت گرفته است. در این دو دوره سنجش بر اساس معیارها و شاخص های مورد نظر (که به نوعی با سوگیری با توجه به شرایط دولت وقت همراه بود) سطح سرمایه اجتماعی غیر قابل قبول و پایین برآورد شده است. در این پروژه، عناصر سرمایه اجتماعی با آمار و ارقام زیر مورد توجه قرار دارد:

الف) آگاهی: این عنصر در فصل چهارم از مجله دوم پروژه ارزش‌ها و نگرش‌ها به سنجش بصیرت اجتماعی پرداخته و آن را با پنج شاخص کاملاً سوگیری شده اندازه‌گیری کرده است که سطح آگاهی را پایین نشان داده‌اند.

کاملاً مخالف / مخالف	کاملاً موافق / موافق	
٪۲۲/۹	٪۶۵/۱	مردم واقعاً نمی‌دانند چه کسی دلسوز ملت و کشور است و چه کسی به فکر مال و مقام؟
٪۲۷/۵	٪۶۰/۷	مردم نمی‌دانند باید قانون را رعایت کنند یا پارتی بازی کنند تا کارشان پیش برود؟
٪۱۶/۷	٪۷۲/۶	مردم واقعاً نمی‌دانند این روزها آدم خوب کیست و آدم بد کیست؟
٪۲۵/۶	٪۵۹/۱	مردم واقعاً نمی‌دانند که فرزندانشان را در رفت و آمد با دوستان خود آزاد بگذارند یا نه؟
٪۱۷/۸	٪۷۰	مردم واقعاً نمی‌دانند که دیندار واقعی کیست و آدم متظاهر و ریاکار کیست؟

ب) اعتماد: این عنصر در بخش نهم مجله دوم با سه شاخص: (۱) اعتماد بین شخصی در سه گروه خانواده، اقوام و خویشان و دوستان (۲) اعتماد تعمیم یافته در ارتباط با گروه‌های اجتماعی و اصناف و اقشار مختلف (۳) ارزش‌های مثبت و منفی مورد ارزیابی قرار گرفته که نتایج حاصل، حکایت از سطح پایین اعتماد در جامعه است.

زیاد/خیلی زیاد/کاملاً	اصلاً/خیلی کم/کم	
٪۸۷/۴	٪۱/۸	اعضای خانواده خود را تا چه حد قابل اعتماد می‌دانید؟
٪۴۹	٪۱۷/۵	اقوام و خویشان خود را تا چه حد قابل اعتماد می‌دانید؟
٪۴۴/۴	٪۲۰/۱	دوستان خود را تا چه حد قابل اعتماد می‌دانید؟

ج) مشارکت: عنصر مشارکت در پروژه ارزش‌ها و نگرش‌ها فقط به مشارکت سیاسی تقلیل داده شده و این مسئله از یک سو نشان دهنده سوگیری خاص پروژه و از سوی دیگر نشان دهنده این است که عنصر مشارکت سیاسی در جامعه در مقایسه با مباحث دیگر اجتماعی از نظر پاسخگویان از اهمیت پایین برخوردار است.

آزادی بیان (آزادی)	مقابله با تورم و گرانی (رفاه)	دخالت مردم در سیاست (مشارکت)	حفظ نظم و قانون (امنیت)	
٪۱۳/۹	٪۳۱/۵	٪۸/۴	٪۴۶/۲	به چهار مسئله در کشور اشاره می‌کنم. به نظر شما کدام یک از آنها بیشترین اهمیت را دارد؟
٪۱۶/۲	٪۳۹/۸	٪۱۴/۵	٪۲۹/۴	به جز این موارد که گفتید، دومین مسئله از نظر اهمیت کدام است؟

۲. بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه اجتماعی: عنوان پایان نامه کارشناسی ارشد مریم نجیبی ربیعی (۱۳۸۵) در دانشگاه علامه طباطبایی است. جامعه آماری این تحقیق که به روش پیمایش انجام گرفته، کلیه سرپرستان خانوارهای تهرانی را در برمی گیرد که حجم نمونه آن نیز ۳۵۸ نفر و شیوه نمونه گیری آن خوشه ای چند مرحله ای بوده است. نتایج حاصل از آزمون های آماری در این تحقیق نیز نشان دهنده آن است که سرمایه اجتماعی با احساس امنیت فکری، جمعی و مالی همبستگی معناداری دارد. همچنین اشکال مختلف سرمایه و طبقه اجتماعی با میزان احساس امنیت ارتباط دارد.

۳. تحقیق محمد مبارکی (۱۳۸۴) به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم پرداخته است. این مطالعه از دو قسمت مجزا تشکیل شده است: قسمت اول پیمایشی است در زمینه بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم در بین افراد عادی شهر تهران و مجرمان زندان های اوین، رجایی شهر و ورامین. واحد تحلیل در این قسمت با استفاده از شیوه نمونه گیری طبقه بندی و تصادفی ساده انتخاب شده است. قسمت دوم تحقیق مربوط به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم در سطح بین المللی است. روش مورد استفاده در این قسمت تحلیل ثانویه است.

یافته ها نشان می دهند که هم در سطح کلان و هم در سطح خرد بین سرمایه اجتماعی و جرم رابطه منفی و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، هر قدر میزان سرمایه اجتماعی جامعه و فرد افزایش یابد، از میزان جرایم جامعه کاسته می شود و جرایم کمتری از افراد سرمی زند.

۴. تحقیق سید احمد فیروزآبادی (۱۳۸۴) به بررسی سرمایه اجتماعی در ایران و راه‌های ارتقای آن پرداخته است. این پژوهش به بررسی وضعیت برخی از عناصر مفهومی سرمایه اجتماعی در ایران و به تفکیک استان‌ها و مقایسه سرمایه اجتماعی در ایران و سایر نقاط جهان پرداخته است. مدل نظری و عوامل مؤثر بر سرمایه اجتماعی از طریق فراتحلیل کیفی، ۳۶ مورد پژوهش استخراج شده است. عناصر مفهومی در این پژوهش به عنوان عناصر اصلی سرمایه اجتماعی عبارت‌اند از: آگاهی به امور عمومی، سیاسی و اجتماعی، اعتماد عمومی، اعتماد نهادی، مشارکت غیر رسمی همیارانه، مشارکت غیر رسمی خیریه‌ای، مشارکت غیر رسمی مذهبی و شرکت در اتحادیه‌ها، انجمن‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات مدنی رسمی.

به طور کلی بر اساس یافته‌های فراتحلیلی، سرمایه اجتماعی در ایران بر اساس مدل نظری، به ترتیب اهمیت از عواملی به این شرح تأثیر می‌پذیرد: تعهد دینی، همبستگی مستقیم و مثبت بر سرمایه اجتماعی در ابعاد ذهنی - شناختی یعنی اعتماد عمومی و نهادی و ابعاد رفتاری - مشارکتی، انواع مشارکت رسمی و غیر رسمی. تحصیلات نیز از سایر عوامل مؤثر تأثیرگذار بر سرمایه اجتماعی است به گونه‌ای که رابطه آن با سرمایه اجتماعی به لحاظ اهمیت، دومین عامل تأثیرگذار بر سرمایه اجتماعی است و رابطه آن با عناصر مفهومی سرمایه اجتماعی به این صورت است که به غیر از مشارکت‌های غیر رسمی که همبستگی معکوس با آن دارند با سایر عناصر مفهوم سرمایه اجتماعی یعنی اعتماد عمومی، نهادی، آگاهی و توجه و مشارکت رسمی همبستگی معنادار مستقیم دارد. این تحقیق در زمینه

سنجش عناصر اصلی سرمایه اجتماعی در ارتباط با امنیت عمومی در تحقیق حاضر قابل بهره‌برداری است.

۵. تحقیق اکبری (۱۳۸۳) در رساله کارشناسی ارشد با عنوان «نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی - اجتماعی»؛ پرسش‌هایی که مبنای شکل‌گیری این پژوهش‌اند بیشتر حول تأثیر اعتماد اجتماعی روستاییان و نیز گرایش، همکاری، نزاع و تعامل آنها بر مشارکت سیاسی و اجتماعی‌شان دور می‌زند. در فرضیات مطرح شده در این رساله، محقق سعی کرده است بین اعتماد اجتماعی، گرایش روستاییان به یکدیگر و تعامل و نزاع آنها با یکدیگر و مشارکت سیاسی اجتماعی آنها رابطه برقرار کند.

در بخش مبانی نظری این پژوهش به نظریه سرمایه اجتماعی از دید پاتنام و کلمن اشاره شده است و در بحث مربوط به نظریه‌های مشارکت اجتماعی، افکار و دیدگاه‌های هانتینگتون، پاتنام و لپیست مورد بررسی قرار گرفته‌اند و به مفاهیمی چون اعتماد اجتماعی، انسجام گروهی و فشار گروهی توجه شده است. جامعه آماری این تحقیق، روستاییان روستای فارسینج از توابع شهرستان سنقرند که محقق با استفاده از فرمول کوکران و اصلاح آن تعداد ۱۰۰ خانوار را از بین ۵۰۱ خانوار انتخاب کرده است. در بخش نتایج و پیشنهادهای این تحقیق آمده است: آزمون فرضیات این تحقیق، رابطه بین اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی - اجتماعی را به اثبات می‌رساند به طوری که اعتماد بالا در بین افراد باعث مشارکت بیشتر آنها می‌شود. از طرف دیگر رابطه گرایش اجتماعی روستاییان به هم و میزان تعامل و نزاع آنها با یکدیگر به عنوان اجزای انسجام اجتماعی با مشارکت سیاسی - اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته و رابطه معنادار این مؤلفه‌ها

و مشارکت سیاسی اجتماعی به اثبات رسیده است به طوری که هر چه میزان گرایش اجتماعی افراد و تعامل و همکاری آنها بالا و از طرفی میزان نزاع و جدال‌های طایفه‌ای پایین‌تر باشد، میل به مشارکت سیاسی و اجتماعی در آنها قوی‌تر می‌شود. بنابراین روستاییان نمونه آماری در این تحقیق به لحاظ شاخص‌های سرمایه اجتماعی نمره متوسط و بالایی را کسی کرده‌اند. محقق در بخش ارائه پیشنهادها می‌گوید: نتیجه این تحقیق نشان می‌دهد که اعتماد به دولت و مسئولان بسیار کمتر از اعتمادی است که در بین افراد وجود دارد و عدم اعتماد یا کاهش اعتماد به دولت باعث کاهش مشارکت، حداقل از نوع سیاسی آن می‌شود.

۳. واکاوی نظری موضوع

برای تبیین نظری سرمایه اجتماعی ابتدا ضرورت دارد ابعاد و زوایای مفهومی سرمایه اجتماعی از منظر نگرش‌های نظریه پردازان مورد بررسی قرارگیرد و سپس نظریه‌های سرمایه اجتماعی به اجمال تشریح شوند و در نهایت نظریه‌هایی که به تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و امنیت (در این پژوهش جرایم) می‌پردازند بررسی شوند تا مدل نظری تحقیق و پیش فرض‌های آن استخراج و به آزمون گذارده شوند.

۳-۱. مفهوم سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی به طور خلاصه شامل سرمایه و منبع حاصل از نهادها، روابط و هنجارهایی است که کنش اجتماعی را به لحاظ کمی و کیفی شکل می‌دهند

(چلبی و مبارکی، ۱۳۸۴: ۳). سرمایه اجتماعی شامل مجموعه‌ای از ارتباط‌های فعال در بین مردم است؛ ارتباط‌های فعالی همچون اعتماد، تفاهم متقابل و ارزش‌های مشترک و رفتارهایی که پیوند اعضای یک شبکه و اجتماع همیارانه انسانی فراهم می‌سازد.

جیمز کلن (۱۹۸۸) سرمایه اجتماعی را سرمایه و منابعی می‌داند که افراد و گروه‌ها می‌توانند آن را از طریق پیوند با یکدیگر و با توجه به میزان و شدت ارتباط خود به دست آورند. در تعریفی دیگر، سرمایه اجتماعی کلیت روابط اجتماعی در درون سازمان یا بدون وجود سازمان است که سطوحی از اعتماد باید فراهم باشد تا بافت اجتماعی سازمان را حفظ کند (کالبریز، ۲۰۰۶: ۱۷۴). برخی از محققان نیز این عبارت را به عنوان منبعی تعریف می‌کنند که کنشگران به واسطه ارتباط با دیگر اعضا در گروه‌ها، شبکه‌ها یا سازمان‌ها به دست می‌آورند (اسمیت، ۲۰۰۵: ۴). اندیشمندان تعاریف مختلفی از سرمایه اجتماعی ارائه داده اند که در کل، با جمع بندی نظرات محققان در این زمینه، می‌توان این مفهوم را مجموعه‌ای از شبکه‌های ارتباطی، هنجارها، ارزش‌ها و درکی دانست که همکاری درون گروهی و بین گروهی را برای کسب منافع متقابل تسهیل می‌کند. در تعریف این مفهوم، جامعه‌شناسان عمدتاً در شاخص‌هایی نظیر اعتماد بین مردم و اجتماع، احساس تعلق، افزایش توانایی‌های فردی برای کنش موفق، ارتباطات مشارکتی و پیوندهای اجتماعی برای سرمایه اجتماعی اتفاق نظر دارند.

۲-۳. نظریه پردازان سرمایه اجتماعی

جیمز کلمن، سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از منابعی می‌داند که در روابط خانواده و سازمان اجتماعی محلی وجود دارند و برای رشد اجتماعی یا شناختی یک کودک یا جوان مفیدند. به عقیده وی این منابع برای افراد مختلف متفاوت‌اند و می‌توانند امتیاز مهمی را برای توسعه سرمایه انسانی کودکان و جوانان ایجاد کنند (کلمن، ۱۹۹۸؛ فیلد، ۱۳۸۶: ۴۴). وی معتقد است سرمایه اجتماعی عبارت از ارزش آن جنبه از ساختار اجتماعی است که به عنوان منابعی در اختیار اعضای یک گروه یا یک سازمان قرار می‌گیرد تا بتوانند به اهداف و منافع خود دست یابند. همچنین وی در نظریه خود، سرمایه انسانی را هدف غایی مطرح کرده و سرمایه اجتماعی را به عنوان ابزاری برای رسیدن به سرمایه انسانی قلمداد می‌کند و با استفاده از این مفهوم به دنبال شناخت نقش هنجارها و ارزش‌ها در داخل خانواده یا شبکه‌های اجتماعی است تا از این طریق بتواند موجب تقویت سرمایه‌های انسانی شود.

رابرت پوتنام، یکی از نظریه‌پردازان حوزه سیاست، سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از ویژگی‌های زندگی اجتماعی نظیر شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد می‌داند که مشارکت کنندگان را قادر می‌سازد تا به شیوه‌ای مؤثرتر، اهداف مشترک خود را تعقیب کنند و در نهایت، با اتحاد مبتنی بر اعتماد و تعاون به اهداف خود نایل شوند (پوتنام، ۱۹۹۶؛ فیلد، ۱۳۸۶: ۵۵). از نظر وی، اعتماد و ارتباط متقابل اعضا در شبکه منابعی هستند که در کنش‌های اعضای جامعه موجود است و همین عناصر می‌توانند راه را برای نایل به منافع متقابل هموار کنند

و این منافع فراتر از سطح فردی هستند که در سطح ملی مطرح می‌شوند (پاتنام، ۱۳۸۰: ۶۷).

پیربورديو، سرمایه‌اجتماعی را مجموعه‌ی منافع مادی یا معنوی می‌داند که به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا شبکه‌ی پایداری از روابط کم و بیش نهادینه شده بر اساس آشنایی و شناخت کامل را در اختیار داشته باشند (بورديو و واکوانت، ۱۹۹۲؛ فیلد، ۱۳۸۶: ۳۱). از نظر بورديو این شکل از سرمایه حاصل جمع منابع بالقوه و بالفعلی است که نتیجه‌ی مالکیت شبکه‌ی بادوامی از روابط نهادینه شده بین افراد و به عبارت ساده‌تر عضویت در یک گروه است. از نظر وی این سرمایه در طول زمان و تلاش افراد جامعه به دست می‌آید و محصول نوعی سرمایه‌گذاری فردی یا جمعی، آگاهانه یا ناآگاهانه به دنبال تثبیت یا بازتولید روابط اجتماعی است که مستقیماً در کوتاه مدت یا بلند مدت قابل استفاده‌اند (شارع پور، ۱۳۸۳). به اعتقاد بورديو، سرمایه می‌تواند در قالب سه شکل مختلف ظاهر شود: سرمایه اقتصادی که قابل تبدیل به پول است و در شکل حق مالکیت نهادینه می‌شود. سرمایه فرهنگی که تحت شرایط خاصی قابل تبدیل به سرمایه اقتصادی است و در شکل مدارج تحصیلی نهادینه می‌شود و بالاخره سرمایه اجتماعی که تحت شرایط خاصی قابل تبدیل به سرمایه اقتصادی است و شاید در شکل اصالت و شهرت نهادینه شود (همان منبع) بورديو در تعریف خود علاوه بر معرفی اشکال مختلف سرمایه، این نکته را نیز خاطر نشان می‌سازد که تسلط هر شکل ویژه‌ای از سرمایه در حوزه‌ای از یک جامعه در ارتباط مستقیم با خصوصیت آن حوزه اجتماعی قرار دارد (گرهاردز، ۱۹۹۵: ۸۵۹).

به طور کلی، نظریه‌های مربوط به سرمایه اجتماعی را می‌توان به دو گروه عمده تقسیم کرد:

الف) در گروه اول به تبعیت از پوتنام، سرمایه اجتماعی، پدیده‌ای فرهنگی تعریف می‌شود که نشان دهنده میزان اهمیت و توجه اعضای جامعه نسبت به امور مدنی و بیانگر وجود هنجارهای اجتماعی مروج کنش جمعی و میزان اعتماد به نهادهای عمومی است. نتایج حاصل از تحقیق پوتنام در ایتالیا حاکی از این است که سرمایه اجتماعی در دراز مدت انباشته می‌شود و ویژگی‌های یک کالای جمعی و عمومی را دارد.

ب) در گروه دوم، سرمایه اجتماعی با تبعیت از دیدگاه پیربورديو، نوعی سرمایه‌گذاری افراد و سازمان‌ها در شبکه‌های اجتماعی تلقی می‌شود. در این معنا، سرمایه اجتماعی، کالایی است که می‌تواند به سرمایه فرهنگی تبدیل شود و بیانگر پایگاه اجتماعی فرد و سازمان باشد. لذا اندوخته سرمایه اجتماعی فرد و سازمان بیانگر قدرت او در جامعه است. گفتنی است کلمن نیز به همین سیاق بر مزایای سرمایه اجتماعی برای فرد یا سازمان تأکید دارد. از نظر کلمن، هنجار کنش متقابل بر سرمایه اجتماعی تأثیر دارد و سرمایه اجتماعی می‌تواند از طریق تسهیل کنش جمعی، آثار مثبت اقتصادی در سطح ملی داشته باشد (غفاری، ۱۳۸۲: ۳۴).

در جمع‌بندی نظری بر اساس نظریات کلمن، پوتنام و بورديو به ویژه در سطح ساختاری، می‌توان گفت در هر جامعه‌ای که سازمان‌ها (در این تحقیق پلیس) بتواند با تبیین جایگاه و نقش خود و ارائه شناخت و آگاهی به افراد جامعه در آنها اعتماد به خود را ایجاد کند، در اجرای مأموریت‌ها و اهداف خود

می‌تواند از ظرفیت مشارکتی جامعه بهره‌مند شود و این، یعنی سرمایه اجتماعی که مأموریت‌های آن سازمان را تسهیل می‌کند.

۳-۳. نظریه‌های تبیین ارتباط جرم و سرمایه اجتماعی

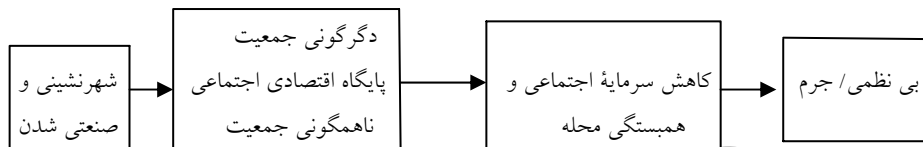
رابطه بین سرمایه اجتماعی و ناهنجاری‌های اجتماعی از حیث نظری و با دیدگاه‌های متعددی مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه‌شناسان و جرم‌شناسان، جرایم و انحرافات را به عنوان یکی از عوامل اصلی تهدیدکننده امنیت مورد بررسی قرار داده‌اند. از این رو، رهیافت سرمایه اجتماعی دیدگاه وسیع و بهتری را برای فهم عوامل جرم و تخلف ارائه می‌دهد. بدین جهت در تبیین تأثیر سرمایه اجتماعی پلیس بر امنیت اجتماعی باید بر منبعی از کنترل اجتماعی تأکید کرد. کنترل اجتماعی و پیوندهای اجتماعی از عناصر کلیدی سرمایه اجتماعی هستند. بر همین اساس، سه نظریه بی‌سازمانی اجتماعی، محرومیت نسبی و کنترل اجتماعی که تبیین‌های مستحکمی دارند، بررسی می‌شوند:

۳-۳-۱. تئوری بی‌سازمانی اجتماعی

استدلال اساسی تئوری بی‌سازمانی اجتماعی این است که جرم نتیجه کاهش همبستگی اجتماعی است. زمانی که اجتماعات نابسامان می‌شوند، همسایه‌ها نسبت به نظارت و بازبینی خاطیان بالقوه بی‌میل می‌شوند و پیامد این بی‌میلی و عدم مسئولیت نسبت به رفتار دیگران، افزایش رفتارهای کجرو خواهد بود. در حقیقت در این دیدگاه کاهش سرمایه اجتماعی فردی و سازمانی به تضعیف

همبستگی محله‌ای می‌انجامد و بی‌سازمانی اجتماعی را در جامعه گسترش می‌دهد و زمینه برای بروز جرایم مهیا می‌شود.

مدل بی‌سازمانی اجتماعی

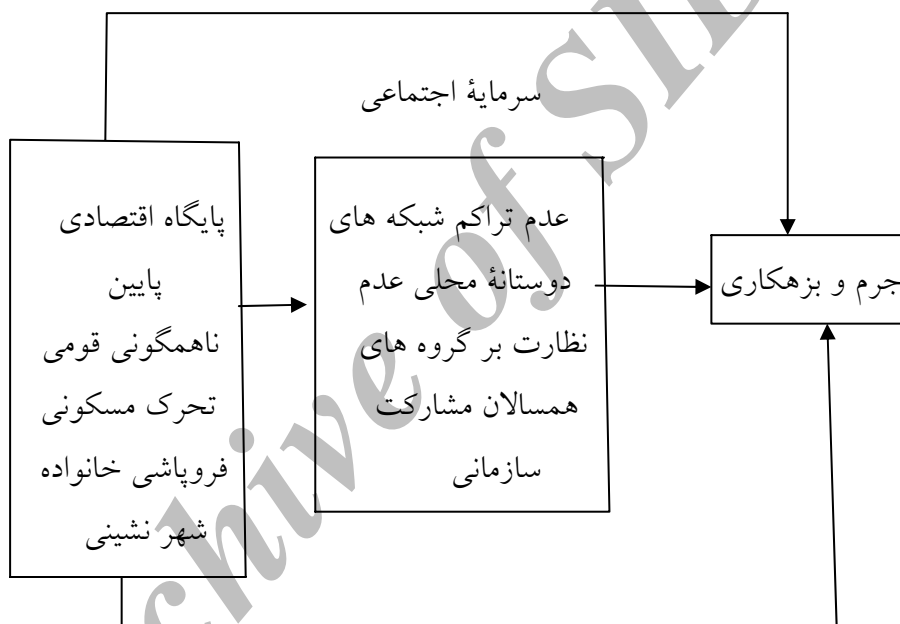
به نظر می‌رسد این فرضیه منطقی باشد که هر دو عنصر اصلی سرمایه اجتماعی (تعهد مدنی و اعتماد) با سازمان اجتماعی قوی همبستگی دارد. مشارکت در فعالیت‌های مدنی باید پیوندهای بین شخصی را ترویج کند که پایه‌هایی برای کنترل غیر رسمی به شمار می‌آیند. به علاوه، درگیری در فعالیت‌هایی که آشکارا به دلیل حفاظت از جرم مورد هدف قرار گرفته‌اند، مانند تحت نظر گرفتن رفتار همسایه‌ها، خود، شکلی از تعهد مدنی است. بنابراین، سطوح بالای تعهد مدنی باید سازمان اجتماعی را تقویت و کنترل اجتماعی غیر رسمی را ترویج کند که بدین طریق باعث سطوح پایین جرم و خشونت می‌شود.

سمپسن و گروز^۱ (۱۹۸۹) مدلی را بر اساس کار اولیه شاو و مک‌کی در سطح اجتماعی طراحی و آن را به طور تجربی بررسی کردند. فرضیه کلی آنها این بود که پایگاه اقتصادی پایین، ناهمگونی قومی، تحرک مسکونی و فروپاشی خانواده به بی‌سازمانی اجتماعی می‌انجامد و به دنبال آن میزان جرم و بزهکاری در

1- Groves

اجتماع افزایش می‌یابد. در این مدل، سازمان اجتماعی با معرف‌هایی همچون شبکه‌های دوستانه محلی، کنترل گروه‌های همسالان و گسترش مشارکت سازمانی مطرح شده است. آنها مدل خود را در دو مرحله (۱۹۸۲ و ۱۹۸۴) آزمودند و به این نتیجه رسیدند که در هر دو مرحله، پیمایش تغییرات موجود در بی‌سازمانی اجتماعی تحت تأثیر ویژگی‌های ساختاری اجتماع قرار گرفته و میزان جرم و بزهکاری را افزایش داده است.

مدل علی نمونه توسعه‌یافته تئوری شاو و مک‌کی از ساختار سیستمی اجتماع و میزان جرم و بزهکاری

بر طبق تئوری بی‌سازمانی اجتماعی، سرمایه اجتماعی پایه و اساس آن چیزی است که گروه‌ها را نسبت به تحمیل هنجارها و در نتیجه نسبت به افزایش سطوح کنترل غیر رسمی‌شان توانا می‌سازد. بنابراین، اجتماعات سازمان نیافته تا حدودی از جرم و شرایط منفی دیگر رنج می‌برند، زیرا آنها قادر به انباشت سرمایه اجتماعی لازم نیستند (رزندکلر^۱، ۱۹۹۸: ۸).

۲-۳-۳. تئوری محرومیت نسبی^۲

جودیس بلاو و پیتر بلاو (۱۹۸۲) مطرح کرده‌اند که نابرابری‌های چشمگیر به این احساس می‌انجامد که ثروتمندان زیادی در این منظر وجود دارند، اما برای بسیاری از مردم ثروت‌ها در دسترس نیست و زندگی در فقر را در پیش گرفته‌اند. در نتیجه، ناخشنودی زیاد، سرخوردگی، نومییدی و از خود بیگانگی به وجود می‌آید که احساس بی‌عدالتی، نارضایتی و بی‌اعتمادی را تولید می‌کنند. سطح بالای بی‌اعتمادی در میان اعضای جامعه، انسجام کمتر را در آن جامعه در پی خواهد داشت. ویلکینسون^۳ (۱۹۹۶) به یک سری شواهد کیفی و کمی گوناگون استناد کرده است که نشان می‌دهند جوامع دارای برابری (مساوات طلبی) زیاد گرایش به انسجام بیشتری دارند.

کاواچی^۴ و دیگران (۱۹۹۷) روابط بین شخصی میان نابرابری درآمد منطقه‌ای و سطوح سرمایه اجتماعی را بررسی کردند و دریافتند که درصد شهروندان معتقدند به غیر قابل اعتماد بودن بیشتر مردم همبستگی بالایی با درجه نابرابری

1-Roseand Clear

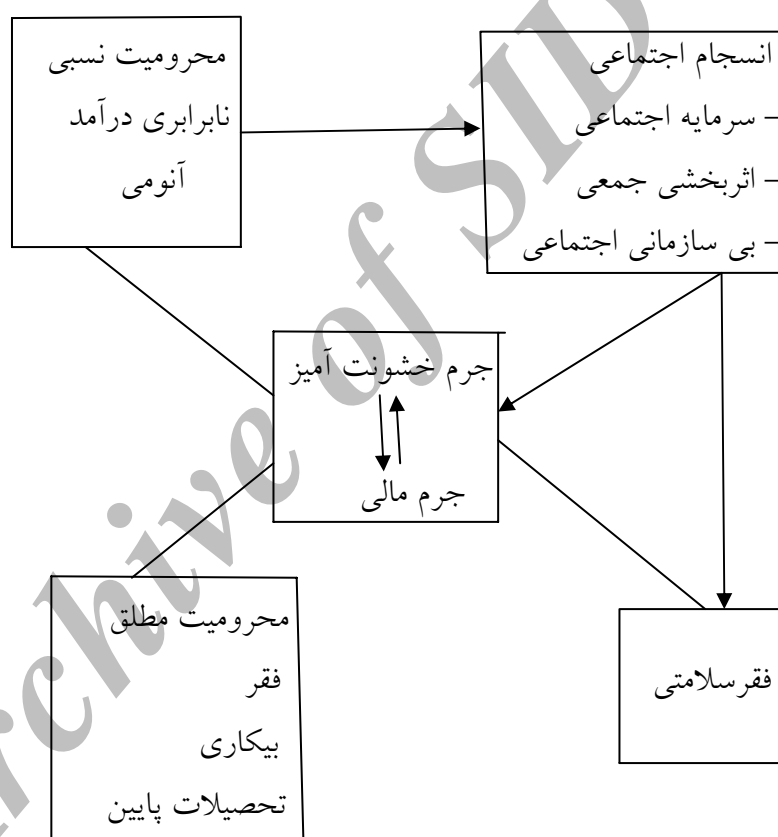
2- Relative Deprivation theory

3-Wilkinson.

4-Kawachi.

درآمد در هر ایالت ($P < 0.001$ و $r = 0.7$) دارد. به طور مشابه، تراکم مشارکت مدنی که با درصد عضویت گروهی ارزیابی شده بود، با نابرابری درآمد رابطه داشت. ($P < 0.01$ و $r = -0.4$). بنابراین، می‌توان گفت دو سنت تئوریک در جرم‌شناسی که یکی جرم را با محرومیت نسبی مرتبط می‌کند و دیگری جرم را با انسجام اجتماعی در ارتباط می‌داند، می‌توانند با یکدیگر تلفیق شود.

چهارچوب مفهومی کاواچی و همکاران (۱۹۹۹)

۳-۳-۲. تئوری کنترل اجتماعی

نظریه‌های کنترل فرض را بر این قرار می‌دهند که رفتار افراد، رفتاری ضد اجتماعی خواهد بود و تمام افراد پتانسیلی برای زیر پا گذاشتن قانون دارند، مگر اینکه دیگران، آنها را در جهت ترک آن هدایت کنند. تراویس هیرشی^۱ در تئوری خود با زیبایی تمام رابطه سرمایه اجتماعی و جرم را به تصویر کشیده است. او عنصر بسیار اساسی در کنترل اجتماعی را پیوند بین فرد و جامعه می‌داند و معتقد است که اگر این رابطه ضعیف باشد، فرد فشار کمتری را برای هم‌نوایی احساس می‌کند، اما اگر رابطه قوی باشد، فرد چیزهای زیادی را دارد که اگر کجروی کند آنها را از دست خواهد داد، پس مجبور به هم‌نوایی می‌شود.

الگوی هیرشی که گاه نیز با نام نظریه پیوند از آن یاد می‌شود، پیدایش کجروی را معلول ضعف همبستگی در گروه‌ها و نهادهای اجتماعی و نیز تضعیف اعتقادات و باورهای موجود در جامعه می‌شمرد. در این الگو، هیرشی از یک سو خود را از این تحلیل دورکیم متأثر می‌بیند که مدعی است «کجروی یا خودکشی ناشی از ضعف یا گسستگی تعلق فرد به جامعه است» اما از سوی دیگر، برخلاف دورکیم و همفکران او، انسان را به خودی خود، متکی و پایبند به اصول اخلاقی و مانند آن نمی‌داند. پس فرض را بر قطعی بودن تحقق کجروی در جامعه می‌گذارد و به ریشه‌یابی وقوع هم‌نوایی در جامعه می‌پردازد. هیرشی چهار عنصر زیر را به عنوان عناصر پیوند دهنده افراد به یکدیگر و جامعه و به تعبیر دیگر، چهار عنصر دلبستگی^۲، تعهد^۳، درگیری^۴ و اعتقاد را متغیرهای

1-Travis Hirschi
2-Attachment
3-Commintment
4-Involvement

کنترل کننده رفتار معرفی می‌کند. پس کنترل اجتماعی یکی از کارکردهای سرمایه اجتماعی پلیس در ارتباط با امنیت است، زیرا نیروی جمعی بیرونی را برای تحمیل نظم به وجود می‌آورد و این همان چیزی است که گروه‌ها را نسبت به تحمیل هنجارها و در نتیجه نسبت به افزایش سطوح کنترل غیر رسمی‌شان توانا می‌سازد. بنابراین، اجتماعات سازمان نیافته تا حدودی از جرم و شرایط منفی دیگر رنج می‌برند، زیرا قادر به انباشت سرمایه اجتماعی لازم نیستند (صدیق سروستانی، ۱۳۷۳: ۴۳).

۴-۳. جمع بندی و ارائه مدل نظری

سرمایه اجتماعی یکی از عوامل اساسی تأثیرگذار در کاهش جرم و در نتیجه افزایش امنیت اجتماعی است. در بررسی جامعه‌شناسی کنش، می‌توان کنشگران را به دو دسته کنشگر فردی و جمعی تقسیم کرد (چلبی، ۱۳۷۵، ۱۳۸۶). یک کنشگر اجتماعی در ترکیب با صفات، منابع و قواعد اجتماعی معنا می‌یابد. در حقیقت، هر انسان به معنای کنشگر در برابر انسان‌های دیگر قرار دارد که آنها نیز همان ترکیب (قواعد و منابع) را به همراه دارند و این همان چیزی است که در جامعه‌شناسی پارسونزی از آن با عنوان «نظام کنش» یاد می‌شود. پس می‌توان گفت ما با دو نوع کنشگر فردی (افراد) و کنشگر جمعی (سازمان‌ها) روبه‌رو هستیم. این کنشگران چه به صورت فردی و چه به صورت جمعی، دارای سرمایه هستند. بورديو سرمایه (در هر شکلی) را مجموعه‌ای از روابط می‌داند؛ بنابراین هم کنشگر فردی و هم کنشگر جمعی (سازمان‌ها) به این روابط نیاز دارند. از نظر بورديو، سرمایه (مجموعه روابط) چیزی به غیر از قدرت نیست.

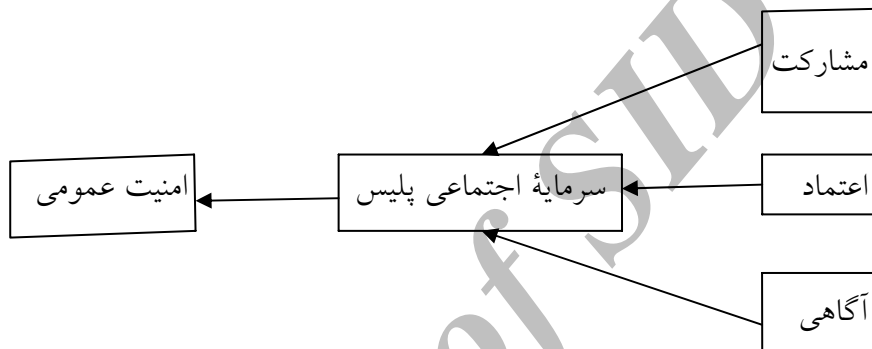
بنابراین در دیدگاه بوردیو، سرمایه (در همه ابعاد آن اعم از اقتصادی، اجتماعی و ...) قدرت و طبقه از یک وضعیت تبعیت می کند.

از این رو برای بوردیو، شکل، حجم و تغییر شکل سرمایه‌هاست که اهمیت پیدا می کنند. بنابراین سرمایه‌ها با توجه به شکل، حجم و ترکیب بندی خود، فضای اجتماعی را چندبعدی می کنند. حال اگر به کمک پارسونز قدرت را «توانایی تأثیرگذاری» تعریف کنیم، می توان گفت: سرمایه به تعبیر بوردیو چیزی مثل قدرت است و پارسونز قدرت را توانایی تأثیرگذاری و دستیابی به هدف تعبیر می کند و از آنجا که ما می دانیم پلیس یک کنشگر جمعی است پس خواهیم دانست: کنشگران دارای سرمایه‌اند و سرمایه عبارت است از مجموعه‌ای از روابط که به کنشگران قدرت می دهد. پس کنشگران برای دستیابی به اهداف خود باید تأثیرگذار باشند و حرکت کنند. مهم ترین هدف پلیس به عنوان یک کنشگر جمعی، ایجاد امنیت اجتماعی است. پس سرمایه اجتماعی پلیس می تواند قدرت اساسی برای پلیس در جهت تأثیرگذاری و دست یافتن به اهداف این کنشگر جمعی باشد.

سرمایه اجتماعی پلیس به دو صورت بر امنیت اجتماعی تأثیر می گذارد: یکی اینکه هر قدر اعتماد و آگاهی مردم نسبت به پلیس و فعالیت‌های آن بیشتر باشد، زمینه مشارکت آنها بالاتر می رود. اولین پیامد آن پوشش فقر اطلاعاتی احتمالی پلیس در زمینه آسیب‌های اجتماعی و جرایم مختلف است. این امر خود باعث کاهش انواع هزینه‌ها برای پلیس می شود. دیگر اینکه هر قدر سرمایه اجتماعی پلیس نزد مردم بالاتر رود، میزان کنترل اجتماعی درونی افزایش می یابد و از کنترل بیرونی پلیس کاسته می شود. این امر پلیس را به عنوان بخشی از مردم نه

قسمتی از حکومت که وظیفه آن ایجاد امنیت برای مردم است معرفی می‌کند که در واقع، تحقق شعار پلیس جامعه محور خواهد بود. در این حالت با افزایش میزان اعتماد، سرعت عملکرد، بهبود وضعیت آماری و بهبود عملکرد را در نزد پلیس برای مهار جرایم خواهیم داشت و نتیجه چنین امری افزایش امنیت اجتماعی است.

مدل تحقیق

۳-۵. فرضیات تحقیق

- ۱- بین سرمایه اجتماعی پلیس و امنیت عمومی رابطه وجود دارد.
- ۲- بین میزان مشارکت مردم در فعالیتهای پلیس و امنیت عمومی رابطه وجود دارد.
- ۳- بین میزان اعتماد مردم به پلیس و امنیت عمومی رابطه وجود دارد.

۴- بین میزان آگاهی مردم از فعالیت‌های پلیس و امنیت عمومی رابطه وجود دارد.

۴. روش‌شناسی تحقیق

در تحقیق حاضر، روش مطالعه از نوع پیمایش است که اطلاعات موردنیاز از طریق ابزار پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری و با نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. جامعه آماری همه افراد بالای ۱۸ سال ساکن در شهر تهران است که یک نمونه ۶۰۰ نفری با استفاده از فرمول کوکران انتخاب شده است. با توجه به وجود داده‌های مفقود، ۵۸۷ پرسشنامه تکمیل و مورد بهره‌برداری قرار گرفت. برای تعیین حجم نمونه ابتدا با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای، تهران به ۵ حوزه تقسیم شد. سپس با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای از میان هر حوزه یک منطقه بر اساس تعداد خوشه‌های هر فقره انتخاب شد. پس از آن در داخل خوشه‌ها با روش نمونه‌گیری سیستماتیک واحدهای نمونه انتخاب و در مرحله نهایی با روش تصادفی ساده، افراد بالای ۱۸ سال بر اساس جدول زیر انتخاب شدند:

هدف	نوع	مراحل
انتخاب حوزه‌های پنج‌گانه	طبقه‌ای	اول
انتخاب یک منطقه	خوشه‌ای	دوم
انتخاب خانوار	سیستماتیک	سوم
انتخاب فرد	تصادفی ساده	چهارم

اعتبار مورد استفاده در تحقیق حاضر از نوع اعتبار سازه و روایی مورد استفاده آلفای کرونباخ است که برای متغیر وابسته $0/8833$ و برای ابعاد مختلف متغیر مستقل، اعتماد $685/$ ، مشارکت $823/$ و آگاهی $751/$ خواهد بود.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

متغیر وابسته

امنیت اجتماعی: امنیت در معنای عینی، فقدان تهدید در برابر ارزش‌های کسب شده را مشخص و در معنای ذهنی، فقدان ترس و وحشت از حمله علیه ارزش‌ها را معین می‌کند (بوزان، ۱۳۷۸: ۴۶). منظور از امنیت در این مطالعه همچنان که بوزان نیز اشاره دارد «فراغت از تهدید» است. برای سنجش امنیت در بعد عینی، میزان وقوع جرایم در مناطق مختلف را مورد سنجش قرار داده‌ایم:

گویه‌ها	تحلیل عاملی	آلفای کرونباخ
مصرف مشروبات الکلی	۷۴۰	۰.۸۸۳
توزیع و مصرف قرص‌های روان‌گردان	۷۲۵	
خرید و فروش مشروبات الکلی	۷۰۹	
ایجاد مزاحمت برای نوامیس	۶۷۸	
مواد مخدر و اعتیاد	۶۵۹	
تجاوز جنسی به زنان	۶۴۹	
کلاهبرداری	۶۳۸	
کیف‌قاپی	۶۳۶	
سرقت منازل	۶۰۳	
وجود دختران و زنان خیابانی	۵۷۴	
سرقت اتومبیل	۵۱۶	

متغیرهای مستقل

- سرمایه اجتماعی پلیس: فوکویاما سرمایه اجتماعی را، شکل و نمونه ملموسی از یک هنجار غیررسمی تعریف می‌کند که باعث ترویج همکاری بین دو یا چند نفر می‌شود (فوکویاما، ۱۳۸۴: ۱۷۰).

در این مطالعه سرمایه اجتماعی با سه شاخص اعتماد به پلیس، مشارکت با پلیس و آگاهی نسبت به پلیس به عنوان عناصر اصلی سرمایه اجتماعی مورد سنجش قرار گرفته است.

- اعتماد به پلیس: اعتماد پلیس اشاره به پذیرش و همسویی مردم نسبت به کنشگران سازمان پلیس دارد. این پذیرش شامل تمامی کنشگران عرصه امنیت می‌شود که به نحوی با سازمان پلیس در ارتباطاند. برای سنجش این متغیر از گویه‌های زیر بهره گرفتیم:

میزان آلفای کرونباخ	بار عاملی	گویه‌ها
۰.۶۸۵	۰.۸۳۷	چقدر به پلیس اعتماد دارید؟
	۰.۸۱۴	مأموران نیروی انتظامی
	۰.۷۷۴	هر گاه در جایی مأموران پلیس را می‌بینم احساس آرامش می‌کنم.
	۰.۷۴۵	به نظر من بیشتر مأمورین پلیس قابل اعتمادند.
	۰.۶۵۵	شما چقدر حاضرید موقع مسافرت منزل خود را به کلانتری محل بسپارید؟

- مشارکت در فعالیت‌های پلیس: این متغیر اشاره به میزان همکاری مردم با پلیس در انجام مأموریت‌های گوناگون دارد. این همکاری یکی از گام‌های اساسی در شناخت مردم نسبت به پلیس است. برای سنجش این متغیر از گویه‌های زیر بهره گرفتیم:

میزان آلفای کرونباخ	بار عاملی	گویه‌ها
۰.۸۲۳	۰.۷۸۱	۱- مشارکت مردمی در طرح امنیت اجتماعی
	۰.۷۶۵	۲- همکاری با کلانتر محله
	۰.۷۵۰	۳- کمک به پلیس برای دستگیری مجرم
	۰.۶۳۲	۴- تا چه حد با کلانتری محل خود همکاری دارید؟
	۰.۵۸۱	۵- کمک به رفع ترافیک
	۰.۵۳۸	۶- مشارکت فرزندان خود در طرح همیاران پلیس

- آگاهی از فعالیت‌های پلیس: به طور کلی اشاره به میزان شناخت مردم به عملکرد و فعالیت‌های پلیس دارد. برای سنجش این متغیر از گویه‌های زیر بهره گرفتیم.

میزان آلفای کرونباخ	تحلیل عاملی	گویه‌ها
۰.۷۵۱	۰.۸۱۹	تا چه حد به پیگیری یا آگاهی از فعالیت‌های پلیس، علاقه دارید.
	۰.۷۶۵	تا چه حد به آگاهی از نتایج فعالیت‌های پلیس علاقه دارید؟
	۰.۶۸۷	چقدر اخبار سراسری پخش شده از تلویزیون در مورد فعالیت‌های پلیس را دنبال می‌کنید؟
	۰.۶۷۹	چقدر از فعالیت‌های پلیس آگاهی دارید؟
	۰.۶۲۳	چقدر به اخبار رادیو درباره فعالیت‌های پلیس گوش می‌دهید؟

۵. یافته‌های پژوهش

۵-۱. سیمای پاسخگویان

از کل حجم نمونه تحقیق ($N = 578$) حدود ۵۲/۴ درصد پاسخگویان مرد و ۴۸/۶ درصد زن بوده‌اند. ۶۸ درصد از پاسخگویان متأهل و ۲۵ درصد مجرد و حدود ۵ درصد هم مجرد بر اثر طلاق یا فوت بوده‌اند. ۶۵ درصد از پاسخگویان

محل تولدشان تهران، ۳۵ درصد مرکز یکی از استان‌ها یا شهرستان‌ها بوده است. در حدود ۴۱ درصد از پاسخگویان شاغل، ۳۴ درصد خانه‌دار، ۶/۵ درصد بیکار و در حدود ۷ درصد هم بازنشسته بوده‌اند. در حدود ۶۰ درصد از پاسخگویان صاحب‌خانه، ۳۰ درصد مستأجر، ۳ درصد دارای خانه سازمانی و بقیه با خانواده‌های پدری زندگی می‌کنند.

۲-۵. میزان سرمایه اجتماعی پلیس

همان‌گونه که گفته شد برای سنجش میزان سرمایه اجتماعی پلیس از ۳ بعد اساسی استفاده کرده‌ایم که عبارت‌اند از: میزان مشارکت مردم در فعالیت‌های پلیس، میزان اعتماد مردم به پلیس و میزان آگاهی مردم از فعالیت‌های پلیس. پس از سنجش و انجام تحلیل عاملی روی ابعاد مختلف، نتایج بیان می‌دارد که میانگین سرمایه کل اجتماعی پلیس ۵۳/۵ درصد بوده که نشانگر میزان متوسط سرمایه کل اجتماعی در نزد جامعه آماری است. گفتنی است که در این نمودارها میانگین بین ۳۳-۰ نشانگر پایین بودن نمره جامعه آماری، میانگین بین ۶۶-۳۳ نشانگر نمره متوسط و ۶۶ به بالا بیانگر میزان بالای نمونه آماری است. (داده‌ها برای سهولت درک به ۰ تا ۱۰۰ تبدیل شده‌اند). اعتماد به پلیس با میانگین ۶۱/۴ درصد در بین پاسخگویان متوسط رو به بالاست. این نمودار نشان می‌دهد که در مجموع میانگین اعتماد اجتماعی به پلیس با توجه به چولگی نمودار به سمت راست قابل قبول است. آگاهی از فعالیت‌های پلیس با میانگین ۶۰ درصد متوسط رو به بالاست. این امر نشان می‌دهد که پاسخگویان در زمینه آگاهی از وضعیت پلیس به خصوص پلیس ۱۱۰ و راهور از آگاهی خوبی برخوردارند. مشارکت در

فعالیت‌های پلیس با میانگین ۱۶/۷ بسیار پایین است. میزان امنیت عمومی که دارای دو بعد عینی و ذهنی است. بعد ذهنی امنیت رجوع به احساس امنیت نزد کنشگران دارد. برای سنجش امنیت در بعد عینی از میزان جرایم وقوع یافته در یک محل پرسش می‌شود. بر همین اساس، میانگین وقوع جرایم برابر با ۳۲/۴، میانگینی پایین است.

۳-۵. روابط دو متغیری

در بررسی روابط دو متغیری سعی شد تمامی ابعاد متغیر مستقل و وابسته برای بررسی (همراه با دیگر متغیرها) بررسی شود. یافته‌ها بیان می‌دارد که بین سرمایه اجتماعی پلیس و امنیت عمومی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، هر قدر سرمایه اجتماعی پلیس در جامعه افزایش یابد، میزان امنیت اجتماعی نیز افزایش خواهد یافت. میزان $r = 0/175$ بسیار قابل توجه است. همچنین از ابعاد سرمایه اجتماعی، میزان مشارکت در فعالیت‌های پلیس، رابطه‌ای مثبت و معنادار با امنیت عمومی دارد و میزان $r = 0/185$ است. افزایش اعتماد به پلیس باعث افزایش میزان امنیت عمومی شده است. این رابطه مثبت و معنادار است. آگاهی نیز دارای رابطه مثبت است، ولی این رابطه معنادار نیست.

سرمایه اجتماعی پلیس	امنیت	اعتماد	آگاهی	مشارکت	
.۶۹۶(***) .۰۰۰	.۱۸۵(***) .۰۰۰	.۰۵۸ .۱۷۷	.۳۳۸(***) .۰۰۰	۱ ۰	مشارکت
.۸۲۰(***) .۰۰۰	.۰۸۲ .۰۵۹	.۲۳۸(***) .۰۰۰	۱ ۰		آگاهی
.۵۳۸(***) .۰۰۰	.۱۸۶(***) .۰۰۰	۱ ۰			اعتماد
.۱۷۵(***) .۰۹۱	۱ ۰				امنیت
۱					سرمایه اجتماعی پلیس

همان گونه که یافته‌ها بیان می‌دارد میزان سرمایه اجتماعی پلیس اثر مثبت و معنادار روی امنیت اجتماعی دارد. چنانکه ملاحظه می‌شود این متغیر دارای $F=۱.۵۱$ در ارتباط با امنیت اجتماعی است. در این میان متغیر طبقه اجتماعی با هیچ یک از ابعاد، رابطه معنادار برقرار نکرده است.

علاوه بر این، مشاهده شده است که هر قدر پاسخگویان ارتباط بیشتری با پلیس برقرار کرده اند، این عامل تأثیر اساسی بر میزان اعتماد و سرمایه اجتماعی پلیس داشته است. برای مثال، کسانی که پلیس آنها را جریمه کرده است اعتماد کمتری به پلیس دارند، ولی سرمایه اجتماعی کل پلیس نزد کسانی که جریمه شده‌اند، بیشتر است و این اختلاف معنادار خواهد بود.

۴-۵. آمارهای چند متغیری

تحلیل رگرسیونی

برای بررسی و ایجاد رگرسیون چند متغیری در اینجا از مدل‌های تحلیل استفاده می‌کنیم. در هر یک از مدل‌ها متغیرها به صورت ترکیبی وارد معادله می‌شود و اثر آن بر امنیت اجتماعی بررسی خواهد شد. بر اساس اطلاعات جدول زیر، میزان ۲۲ بیانگر تبیین متغیر مستقل از امنیت عمومی است.

مشارکت نسبی متغیرهای مستقل در تبیین امنیت

مدل ۴	مدل ۳	مدل ۲	مدل ۱	متغیر
	*** ۰.۱۶۸ ۳.۶۶۲	*** ۰.۱۹۴ ۴.۵۲۰	*** ۰.۱۷۴ ۳.۷۵۰	مشارکت
	* ۰.۰۸۵ ۱.۸۰۱		۰.۰۳۲ ۰.۶۹۸	آگاهی
	*** ۰.۲۱۰ ۴.۷۴۸	*** ۰.۱۹۰ ۴.۴۲۶		اعتماد
۰.۰۱۲ ۰.۲۵۷				سرمایه اجتماعی پلیس
۰.۱۶۰	۰.۱۷۷	۰.۰۷۷	۰.۰۳۲	ضریب تعیین
۰.۱۵۸	۰.۱۷۱	۰.۰۶۶	۰.۰۳۵	ضریب تعیین تعدیل شده

- ستاره‌های نمودار معناداری هستند (***) معناداری در سطح ۰/۰۰۱ و (*) معناداری در سطح ۰/۰۵ است. اعدادی که زیر آنها خط کشیده، مقدار t است.

آنچنان که جدول نشان می‌دهد، در مدل ۱، متغیر مشارکت همراه با آگاهی وارد معادله رگرسیونی شد. آنچنان که مشاهده می‌شود متغیر مشارکت معناداری مثبت خود را با بتای ۰.۱۷ نشان می‌دهد. میزان آگاهی در کنار مشارکت مثبت، ولی غیر معنادار است. میزان $0.03 = F_{22}$ است.

در مدل ۲ میزان مشارکت و اعتماد به پلیس وارد معادله شده‌اند. مشارکت و اعتماد هر دو در ارتباط با امنیت اجتماعی معنا دارند. مشارکت دارای اثر مثبت و معنادار با بتای ۰.۱۹ درصد است. اعتماد به پلیس اثر اساسی بر افزایش امنیت دارد، این اثر مثبت و معنادار و بتای آن برابر ۰.۲۱ است.

در مدل ۳ هر سه بعد اساسی سرمایه اجتماعی پلیس وارد معادله شد. در اینجا ملاحظه شد که در کنترل رگرسیونی هم هر سه متغیر اثر مثبت، معنادار و فزاینده بر امنیت اجتماعی دارند. بنابراین، مدل فوق بهترین مدل است، زیرا هدف اساسی تحقیق حاضر را تبیین می‌کند. میزان $177 = F_{22}$ بیانگر تبیین خوب متغیرهای فوق از امنیت اجتماعی و نشانگر اهمیت اعتبار پلیس برای ایجاد امنیت است.

در مدل ۴، متغیر قانون‌گرایی در کنار سرمایه اجتماعی پلیس وارد معادله رگرسیونی شد. ملاحظه می‌شود که در کنار متغیر قانون‌گرایی سرمایه اجتماعی پلیس معناداری خود را از دست می‌دهد. میزان $158 = F_{22}$ است.

۵. بحث و نتیجه گیری

تحقیق حاضر با هدف بررسی میزان سرمایه اجتماعی پلیس و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی انجام شد. پس از بررسی انواع تئوری‌های سرمایه اجتماعی در بین متفکران و بررسی تئوری‌های امنیت اجتماعی سعی شد که رابطه بین سرمایه اجتماعی پلیس و امنیت اجتماعی تئوریزه شود.

نتایج به دست آمده در تأیید فرضیات تحقیق حاضر بوده است. همان گونه که ملاحظه شد میزان همبستگی بین سرمایه اجتماعی پلیس با امنیت اجتماعی برابر با $r = 0.17$ است. این میزان همبستگی برای یک متغیر به تنهایی بسیار قابل قبول است. باید توجه داشت که در جامعه ما، پلیس نقش اساسی را در حفظ امنیت در جامعه بر عهده دارد. بنابراین اعتبار و اعتماد مردم به این نهاد بسیار مهم و ضروری است. همان گونه که یافته فوق نیز نشان می‌دهد، عملکرد مثبت پلیس اگر باعث جذب مردم به پلیس شود (که باعث افزایش سرمایه اجتماعی خواهد شد) چگونه می‌تواند باعث افزایش امنیت در سطح جامعه شود. این متغیر (سرمایه اجتماعی پلیس) در تحلیل رگرسیونی همچنان معناداری خود را حفظ کرده و اثر فزاینده بر امنیت اجتماعی داشته است.

از میان ابعاد سرمایه اجتماعی پلیس، هر سه بعد اثر مثبت بر امنیت اجتماعی داشته‌اند. دو بعد اعتماد و مشارکت اثر مثبت و معنادار قوی خود را حفظ کرده‌اند. این دو بعد تقویت کننده یکدیگر به نظر می‌رسند، یعنی هر قدر در جامعه ای مشارکت مردم در فعالیت‌های پلیس افزایش یابد، اعتماد به مردم بالاتر خواهد رفت و برعکس. بنابراین، افزایش قدرت نرم افزاری پلیس (همان سرمایه اجتماعی پلیس) می‌تواند باعث افزایش قانونگرایی در میان مردم شود.

بنابراین ارتباط صحیح پلیس با مردم می‌تواند بسیار مهم باشد. همچنین ملاحظه شد که هر قدر مردم با پلیس بیشتر در ارتباط بوده‌اند (حتی زمانی که جریمه شده‌اند) احساس مثبتی نسبت به پلیس داشته‌اند. از میان قسمت‌های مختلف پلیس، مردم آنهایی را بیشتر موفق دانسته‌اند که آگاهی بیشتری نسبت به آن بخش‌ها داشته‌اند. برای مثال: مردم، پلیس آگاهی، ۱۱۰ و پلیس راهور را موفق‌تر ارزیابی کرده‌اند.

۷. پیشنهادها

بر اساس یافته‌های تحقیق، سه رکن آگاهی و شناخت نسبت به پلیس، اعتماد به پلیس و ارکان آن و مشارکت با پلیس به عنوان عناصر سرمایه اجتماعی پلیس در تسهیل مأموریت‌های سازمان و کاهش هزینه تعاملات آن با جامعه نقش اساسی دارد و این همان کارکرد سرمایه اجتماعی است. بر این اساس به نظر می‌رسد در شرایط حاضر، پلیس برای ارتقای سطح و میزان سرمایه اجتماعی خود باید راهکارها و راهبردهای زیر را مدنظر داشته باشد:

- ۱) توسعه شناخت و آگاهی عمومی به جامعه نسبت به ساختار، مأموریت‌ها و وظایف پلیس در سطوح و ابعاد مختلف از طریق:
  - توسعه آموزش همگانی؛
  - برگزاری نمایشگاه‌ها و همایش‌ها در اقصا نقاط کشور؛
  - بهره‌گیری از ظرفیت رسانه‌های جمعی (ساخت فیلم‌های سینمایی، سریال‌ها، مقالات، انیمیشن و ...)

- ارائه مشاوره، راهنمایی و مددکاری در سطوح مختلف.

۲) جلب اعتماد عمومی به پلیس در سطوح مختلف از طریق:

- اهتمام جدی به استانداردسازی رفتار کارکنان با مردم؛
- نهادینه‌سازی احترام به مردم و تکریم ارباب رجوع؛
- ارتقای سطح مهارت‌های اجتماعی کارکنان در مواجهه با افکار عمومی؛
- توسعه توان ظرفیت پاسخگویی به انتظارات به حق جامعه از پلیس؛
- ارتقای انگیزه و روحیه خدمتگزاری به مردم؛
- ارتقای سطح منزلت اجتماعی پلیس.

۳) توسعه ظرفیت‌های مشارکت‌پذیر و تعامل با افراد، گروه‌ها و سازمان‌های

دولتی و غیر دولتی از طریق:

- تعامل با هیئت‌ها و تشکل‌های مذهبی؛
- تعامل با نخبگان؛
- توسعه و تعمیق همیاران پلیس (با دانش‌آموزان، بسیج و ...)
- تعامل و مشارکت با تشکل‌های غیر دولتی.

Archive of SID

منابع

فارسی

۱. اکبری، محمد (۱۳۸۳). «نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
۲. بوزان، باری (۱۳۷۸). مردم، دولت‌ها و هراس. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۳. پاتنام، روبرت (۱۳۸۰). دموکراسی و سنت‌های مدنی (تجربه ایتالیا و درس‌هایی برای کشورهای در حال گذار). ترجمه محمد تقی دلفروز، چاپ اول، تهران: دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور.
۴. شارع پور، محمود (۱۳۸۰). «فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن»، نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران، شماره ۳: ۱۱۲-۱۰۱، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
۵. صدیق سروستانی، رحمت الله (۱۳۷۳). «آسیب‌شناسی اجتماعی»، واحد آموزش جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران، شاخه علوم اجتماعی، انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران.
۶. غفاری، غلامرضا (۱۳۸۲). «سنجش سرمایه اجتماعی». دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران، معاونت پژوهشی گروه آموزشی مدیریت رفاه اجتماعی، خلاصه مقالات نخستین سمپوزیوم سرمایه اجتماعی و رفاه اجتماعی، ۲۹ بهمن ماه.
۷. فیروزآبادی، سید احمد (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی در ایران و راه‌های ارتقای آن. رساله دکتری، دانشگاه تهران.

۸. فیلد، جان (۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی. ترجمه غلامرضا غفاری و حسین رضائی، تهران: انتشارات کویر.
۹. فوکویاما، فرانسیس (۱۳۷۹). پایان نظم: سرمایه اجتماعی و حفظ آن. ترجمه غلام عباس توسلی، چاپ اول، تهران: انتشارات جامعه ایرانیان.
۱۰. کلمن، جیمز (۱۳۷۷). بنیادهای نظریه اجتماعی. ترجمه منوچهر صبوری، چاپ اول، تهران: نشر نی.
۱۱. مبارکی، محمد (۱۳۸۴). «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
۱۲. نجیبی، مریم (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه اجتماعی. دانشگاه علامه طباطبائی.
۱۳. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۱۳۷۹ و ۱۳۸۲). ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان.